

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Gdańsku

LGD.410.021.02.2015
P/15/095

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Gdańsku
ul. Wały Jagiellońskie 36, 80-853 Gdańsk
T +48 58 768 36 00, F +48 58 768 36 05
lgd@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/15/095 – Przymusowe kierowanie osób uzależnionych od alkoholu na leczenie odwykowe
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Gdańsku
Kontrolerzy	1. Ewa Gross, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 96972 z 18 września 2015 r. 2. Michał Thomas, doradca ekonomiczny, legitymacja służbowa nr 11953. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych im. Stanisława Kryzana w Starogardzie Gdańskim (dalej: „Szpital”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Leszek Bielan, Dyrektor Szpitala (dalej: „Dyrektor”). (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie¹ Najwyższej Izby Kontroli Szpital, stosownie do posiadanych możliwości, zapewnił warunki do efektywnej realizacji postanowień sądu o obowiązku poddania się przez osoby uzależnione od alkoholu leczeniu odwykowemu.

Pomimo przygotowania organizacyjnego, liczba kierowanych przez sądy pacjentów do leczenia uzależnienia od alkoholu przewyższała możliwości Szpitala. Z tego powodu czas oczekiwania na przyjęcie na leczenie wynosił w latach 2013-2015 średnio 210, 158 i 83 dni, uniemożliwiając bieżące realizowanie postanowień sądu i niezwłoczne podejmowanie leczenia.

Szpital na bieżąco współpracował z sądem, czym zapewnił warunki do efektywnej realizacji postanowień o obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu.

III. Wyniki kontroli

1. Dostępność leczenia dla osób uzależnionych od alkoholu

Opis stanu faktycznego

1.1. Szpital, udzielał kompleksowych świadczeń zdrowotnych osobom z zaburzeniami psychicznymi i uzależnieniami związanymi m.in. z leczeniem, rehabilitacją i terapią osób uzależnionych od alkoholu.

Szpital, zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym,² świadczył stacjonarne usługi medyczne w zakresie leczenia uzależnień od alkoholu na Oddziale leczenia uzależnień z detoksykacją (dalej: „Oddział nr V”) oraz Oddziale terapii uzależnienia od alkoholu (dalej: „Oddział nr XX”).

(dowód: akta kontroli str. 28-118)

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienia.

² Nadany Zarządzeniem nr 46/2011 Dyrektora Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych im. Stanisława Kryzana w Starogardzie Gdańskim z 30 grudnia 2011 r.

Poddanie się leczeniu odwykowemu, w myśl art. 21 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi³ (dalej: „ustawa o wychowaniu w trzeźwości”), było – co do zasady – dobrowolne. O obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego, w myśl art. 26 ust. 1 i ust. 2 tej ustawy, mógł orzec sąd rejonowy.

Do oddziałów leczenia i terapii uzależnień, tj. do Oddziału nr V i Oddziału nr XX Szpitala przyjęto łącznie: w 2013 r. – 1.146 osób, w tym 263 stanowili pacjenci zobowiązani do podjęcia leczenia przez sąd w 2014 r. – 1.192 osób, w tym 365 zobowiązanych, w 2015 r. (do 31 sierpnia) – 804 osób, w tym 235 osób⁴.

Ponadto w ww. latach osoby zobowiązane do leczenia przez sąd, Szpital kierował również do pozostałych oddziałów psychiatrycznych Szpitala; przyjęto tam łącznie odpowiednio 84, 126 i 37 pacjentów.

(dowód: akta kontroli str. 5-6, 21)

Dyrektor Szpitala wskazał, że od maja 2015 roku pacjenci kierowani na leczenie przez sąd przyjmowani są tylko do Oddziału V i Oddziału XX. Jednocześnie dodał, że pacjenci przyjęci na pozostałe oddziały psychiatryczne Szpitala mieli w trakcie pobytu dostęp do konsultacji realizowanych przez terapeutów uzależnień. Konsultacje te odbywały się w oddziałach i obejmowały diagnozę problemu uzależnienia, ocenę dotychczasowej terapii, kwalifikację do terapii. Ponadto pacjenci, którzy wyrazili zgodę na zajęcia terapeutyczne byli wpisywani na listę oczekujących, a następnie przenoszani na oddział terapii.

(dowód: akta kontroli str. 24-26)

Oddział V, w każdym z lat 2013-2015 (do 31 sierpnia), dysponował 60 łózkami rzeczywistymi, a Oddział XX 50 łózkami rzeczywistymi.

(dowód: akta kontroli str. 21)

1.2. Na przyjęcie do Oddziałów leczenia i terapii uzależnień, według stanu na koniec 2013 r. i 2014 r. oraz na koniec sierpnia 2015 r., oczekiwało odpowiednio 279, 95 i 133 osób, z tego dobrowolnie podjęło leczenie odpowiednio 15, 5 i 7 pacjentów, zaś zobowiązanych do leczenia przez sąd podjęło odpowiednio 102, 79 i 16 osób.

(dowód: akta kontroli str. 5-6, 21a)

Podmioty lecznicze, w myśl art. 32¹ ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, przyjmują na leczenie poza kolejnością osoby zobowiązane do leczenia odwykowego na podstawie art. 26 tej ustawy, do wykorzystania limitu miejsc stanowiących 20% ogółu miejsc przeznaczonych do leczenia odwykowego w podmiocie leczniczym.

Osoby te, według stanu w wybranych losowo 6 dniach⁵, stanowiły od 30% do 52% aktualnej liczby pacjentów Oddziału nr V (na leczenie odwykowe przeznaczono w tych dniach odpowiednio 21, 23, 18, 29, 22 i 30 miejsc przy stanie pacjentów wynoszącym: 62, 60, 61, 59 i 58).

Ponadto pacjenci zobowiązani do leczenia stanowili w ww. dniach od 17% do 39% aktualnej liczby pacjentów Oddziału nr XX.

(dowód: akta kontroli str. 20)

Czas oczekiwania osób zobowiązanych do podjęcia leczenia na przyjęcie do Oddziału V wynosił średnio w badanych latach odpowiednio: 210, 158 i 83 dni, zaś na losowo wybranej próbie 100 pacjentów (spośród 491) skierowanych przez sąd

³ Dz. U. z 2012 r., poz. 1356 ze zm.

⁴ Udział procentowy pacjentów zobowiązanych do leczenia wynosił odpowiednio 23%, 31% i 29%

⁵ W 2013 r.: 20 maja i 12 października; w 2014 r.: 8 marca i 15 grudnia; w 2015 r.: 20 stycznia i 31 marca.

i przyjętych na leczenie w 2014 r. wynosił od 60 do 725 dni, licząc od daty wpływu do Szpitala pisma sądu w sprawie wyznaczenia terminu przyjęcia osoby zobowiązanej, do wyznaczonego przez oddział terminu przyjęcia. Postanowienie sądu będące podstawą przyjęcia ww. 100 osób w 2014 r., było również podstawą ich przyjęć do oddziału leczenia uzależnień w latach wcześniejszych (2012, 2013) oraz w 2015 r. (46 pacjentów na podstawie tego samego postanowienia było przyjętych po raz kolejny). W tym okresie (lata 2012-2015), na wniosek właściwego sądu, Szpital wyznaczył termin przyjęcia dla ww. 100 osób 188-krotnie (średnio niemal dwukrotnie do każdego pacjenta). Wyznaczony termin przyjęcia przypadła: dla siedmiu osób – w okresie nieprzekraczającym 90 dni od wpływu pisma z sądu, dla 32 osób – w okresie od 91 do 200 dni, dla 16 osób – w okresie od 201 do 300 dni, dla 22 pacjentów – w okresie od 301 do 400 dni i dla 33 osób – w okresie powyżej 400 dni.

Osoby zgłaszające się na leczenie dobrowolnie były przyjmowane na Oddział V bez kolejki, zaś na Oddział XX Szpitala oczekiwanie na losowo wybranej próbie 100 pacjentów przyjętych w 2014 r. wynosiło od 23 do 59 dni.

(dowód: akta kontroli str. 8-19, 146-161)

Z wyjaśnień Dyrektora Szpitala wynikało, że przyczyna rozbieżności czasu oczekiwania na leczenie w Oddziale V i Oddziale XX Szpitala pacjentów dobrowolnych i przymusowych leży w odmiennym zakresie oddziaływań terapeutycznych objętych leczeniem dobrowolnym i przymusowym.

(dowód: akta kontroli str.18)

Ocena cząstkowa

W ocenie NIK, wprawdzie czas oczekiwania spowodowany dużą liczbą osób kierowanych na leczenie uniemożliwił niezwłoczne realizowanie postanowień sądu i natychmiastowe podjęcie leczenia, to jednak Szpital – w miarę posiadanych możliwości – zapewnił osobom zobowiązanym przez sąd do podjęcia leczenia odwykowego dostęp do terapii uzależnienia od alkoholu.

2. Realizacja postanowień sądu o zobowiązaniu do podania się leczeniu odwykowemu

Opis stanu faktycznego

2.1. W 2013 r., do wykonania na Oddziale V pozostawały 617 postanowienia sądu, nakładające na osoby uzależnione od alkoholu obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu. Wszystkim (617) osobom zobowiązanym, Szpital wyznaczył termin do zgłoszenia się na oddziale. W wyznaczonym na 2013 r. terminie, zgłosiło się i zostało przyjętych 347 pacjentów, a 270 na oddział się nie zgłosiło. Na przyjęcie, na koniec 2013 r., oczekiwało 279 osób.

(dowód: akta kontroli str. 21a, 24, 26)

W 2014 r., do wykonania na Oddziale V pozostawało 875 postanowień sądu, nakładających na osoby uzależnione od alkoholu obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu. Wszystkim (875) osobom zobowiązanym, Szpital wyznaczył termin do zgłoszenia się na oddziale. W wyznaczonym na 2014 terminie, zgłosiło się i zostało przyjętych 491 pacjentów, a 384 na oddział się nie zgłosiło. Na przyjęcie, na koniec 2014 r., oczekiwało 95 osób.

(dowód: akta kontroli str. 26)

W 2015 r. (do 31 sierpnia), do wykonania na Oddziale V pozostawało 477 postanowień sądu, nakładających na osoby uzależnione od alkoholu obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu. Wszystkim (477) osobom zobowiązanym, Szpital wyznaczył termin do zgłoszenia na oddziale. W wyznaczonym do 31 sierpnia 2015 r. terminie, zgłosiło się i zostało przyjętych 272 pacjentów, a 205 na oddział się nie zgłosiło. Na przyjęcie, na koniec 31 sierpnia 2015 r., oczekiwało 113 osób.

(dowód: akta kontroli str. 22-26)

Przeciętne wykorzystanie łóżek w badanych latach na Oddziale V wynosiło w każdym roku 100%, zaś na Oddziale XX odpowiednio 83%, 85% i 87%.

(dowód: akta kontroli str. 21)

Odnosnie do niepełnego wykorzystania łóżek na Oddziale XX Dyrektor Szpitala wskazał, że zarejestrowanych jest tam wprawdzie 50 łóżek, jednak zakontraktowanych przez NFZ jest 40 łóżek i w odniesieniu do tej liczby Szpital w pełni wykorzystuje łóżka zakontraktowane, a często również wykonuje tzw. usługi ponadlimitowe. Dodał, że niemożliwe było również przyjęcie osób leczonych przymusowo na Oddział XX, ponieważ warunkiem udziału w terapii jest jej dobrowolność.

(dowód: akta kontroli str. 162-163)

Nie stwierdzono, by Szpital odmówił przyjęcia pacjentów, którzy stawili się na leczenie przymusowe w wyznaczonym terminie.

(dowód: akta kontroli str. 22-26)

Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Szpitala⁶ odmowa przyjęcia pacjenta do Szpitala może nastąpić, jeżeli brak jest wskazań uzasadniających leczenie w Szpitalu, nie dostarczono dokumentów koniecznych do przyjęcia do Szpitala, brak jest wolnych miejsc w Szpitalu i pacjent wymaga specjalistycznego leczenia szpitalnego nie wchodzącego w zakres świadczeń zdrowotnych udzielanych w Szpitalu.

Odnosnie pobytu na Oddziale V w Regulaminie tego oddziału⁷ określono m.in., że stwierdzony przez personel stan nietrzeźwości pacjenta leczonego przymusowo jest równoznaczny z przedłużeniem hospitalizacji minimalnie o 2 tygodnie. Wskazano również, że pacjenci kierowani przez sąd są zobowiązani, o ile nie podejmą terapii w Oddziale XX, do uczestnictwa w zajęciach „Zanim podejmę decyzję”, które mają charakter informacyjny o chorobie alkoholowej.

(dowód: akta kontroli str. 28-118)

W Szpitalu nie obowiązywały dodatkowe warunki przyjęcia i leczenia na Oddziale uzależnienia od alkoholu wobec pacjentów zobowiązanych do poddania się leczeniu jak np. wyrażenie zgody czy wymóg parodniowej abstynencji.

(dowód: akta kontroli str. 162-163)

2.2. Osobę, w stosunku do której orzeczonej został prawomocnie obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu, sąd wzywa do stawienia się dobrowolnie w oznaczonym dniu we wskazanym zakładzie leczenia odwykowego w celu poddania się leczeniu. Wobec osoby uchylającej się od wykonania tego obowiązku, sąd zarządza przymusowe doprowadzenie do zakładu leczniczego przez organ Policji (art. 32 ust. 1 i ust. 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości).

Sądy przekazywały Szpitalowi postanowienia o obowiązku poddania się leczeniu osób uzależnionych, zobowiązanych do podjęcia leczenia w Oddziale V. Oddział ten, każdorazowo po otrzymaniu z sądu postanowienia o obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, ustalał termin przyjęcia na leczenie odwykowe i informował o nim właściwy sąd bez zbędnej zwłoki.

(dowód: akta kontroli str. 146-161)

⁶ Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 29/2013 Dyrektora Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych im. Stanisława Kryzana w Starogardzie Gdańskim z dnia 21.05.2013 r. ze zm.,

⁷ Regulamin Oddziału V wprowadzony Zarządzeniem Nr 34/2013 z dnia 10 czerwca 2013 roku Dyrektora Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych im. Stanisława Kryzana w Starogardzie Gdańskim.

Spośród 100 pacjentów⁸ przyjętych do Szpitala, 8 (8%) doprowadzonych zostało przez policję (do Oddziału V. Pozostali zgłosili się samodzielnie. 14 osób (14%) nie podjęło terapii, przy czym 3 z tych osób na oddział doprowadzonych zostało przez policję. Oddział V jest oddziałem stacjonarnym, całodobowym. Każdorazowo po przerwaniu terapii, Szpital informował o tym właściwy sąd.

(dowód: akta kontroli str. 146-161)

2.3. Terapię, wszyscy na poziomie podstawowym, podjęło 86 pacjentów, a 2 z nich (2,3%) jej nie ukończyło. Czas pobytu na oddziale osób, które przerwały terapię wynosił 35 i 90 dni. Jeden z tych pacjentów został wypisany ze Szpitala dyscyplinarnie, drugi zaś ukończył leczenie, lecz przerwał terapię.

Oddział leczenia uzależnień informował właściwy sąd o każdym przypadku przerwania leczenia przez pacjenta zobowiązanego do jego podjęcia. Sąd informowano również o niestawieniu się pacjenta na leczenie w wyznaczonym terminie i wyznaczeniu nowego terminu przyjęcia. Czynności te Szpital wykonywał bez zbędnej zwłoki.

(dowód: akta kontroli str. 146-161)

2.4. Terapię ukończyło 84 osób, tj. 97,7% tych, którzy ją podjęli. Czas pobytu tych osób na oddziale wynosił od 13 do 90 dni. O ukończeniu terapii przez pacjentów, Szpital powiadamiał właściwy sąd.

(dowód: akta kontroli str. 146-161)

2.5. Spośród 100 pacjentów, 46 przyjęto do Oddziału V Szpitala po raz pierwszy. Pozostali (54 osób) byli pacjentami tego oddziału przynajmniej dwukrotnie, przy czym 29 z tych osób (54%), do podjęcia leczenia zostało zobowiązanych kolejny raz przez sąd.

(dowód: akta kontroli str. 146-161)

2.6. Orzekając o obowiązku poddania się leczeniu sąd, w myśl art. 31 ust. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, może ustanowić na czas trwania tego obowiązku nadzór kuratora. Do zadań kuratora⁹ należy m.in. podejmowanie niezbędnych starań, aby osoba zobowiązana do poddania się leczeniu zastosowała się do postanowienia sądu, współdziałanie z zakładem lecznictwa odwykowego w kierunku osiągnięcia celów leczenia, czy składanie sądowi pisemnych sprawozdań z przebiegu leczenia w terminach określonych przez sąd (nie rzadziej jednak niż co dwa miesiące).

Odnosnie do zasad współpracy Szpitala z sądem Dyrektor Szpitala wskazał, że pracownicy Szpitala zawiadamiają sąd o wyznaczeniu terminu przyjęcia zobowiązanego pacjenta, o podjęciu, przerwaniu lub ukończeniu terapii. Szpital udziela również szczegółowych informacji dotyczących przebiegu terapii na żądanie sądu, a także uwzględnia pisma sądów lub kuratorów sądowych dotyczące próśb o przyspieszenie terminu przyjęcia na leczenie, co jest często uzasadniane dramatyczną sytuacją pacjenta i jego rodziny.

(dowód: akta kontroli str. 24-27)

2.7. Szpital nie monitorował skuteczności leczenia osób zobowiązanych do poddania się leczeniu odwykowemu przez sąd.

(dowód: akta kontroli str. 162-163)

⁸ Szczegółowe badania kontrolne przeprowadzono na losowo wybranej próbie 100 pacjentów skierowanych do Szpitala przez sąd i przyjętych w 2014 r. do oddziału leczenia uzależnień.

⁹ Szczegółowe obowiązki kuratora sprawującego nadzór nad osobą, co do której został orzeczony obowiązek poddania się leczeniu, określa rozporządzenie Ministrów Sprawiedliwości oraz Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 7 maja 1983 r. w sprawie zasad i trybu wykonywania nadzoru nad osobami, w stosunku do których orzeczony został obowiązek poddania się leczeniu odwykowemu (Dz. U. Nr 25, poz. 110).

2.8. Koszt osobodnia (wg kosztów rzeczywiście poniesionych przez Szpital) w latach 2013-2015 wynosił odpowiednio: oddział leczenia uzależnień – 112,82 zł; 114,41 zł; 114,07 zł; oddział terapii uzależnienia od alkoholu – 150,78 zł; 150,57 zł; 140,73 zł.

Średni koszt tzw. jednego osobodnia pobytu na oddziale, według stawki NFZ, w latach 2013-2015 wynosił odpowiednio: oddział leczenia uzależnień – 123,50 zł; 127,79 zł; 131,04 zł; oddział terapii uzależnienia od alkoholu – 128,70 zł; 133,25 zł; 136,63 zł.

(dowód: akta kontroli str. 27)

Ocena częściowa

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli Szpital realizował postanowienia sądu o zobowiązaniu do podjęcia leczenia odwykowego stosownie do posiadanych możliwości leczniczych.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Gdańsku.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Gdańsk, 25 listopada 2015 r.

Kontrolerzy
Ewa Gross
specjalista kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Gdańsku
p.o. Dyrektora
Włodzimierz Zegadło

.....
podpis

Michał Thomas
doradca ekonomiczny

.....
podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
w Gdańsku

.....
Włodzimierz Zegadło
podpis